

Ruhnu seenestikust

Erast Parmasto

Saarte biogeograafia pakub eluslooduse uurijaile palju põnevaid. Teades saare liigikaudset vanust, on võimalik ajaskaalaga siduda nii uute liikide teket kui ka taimede ja loomadega asustuse lugu.

Ruhnu võiks olla päris huvitav koht seenestiku uurimiseks. Ta on umbes neli tuhat aastat vana, asub neljakümne kilomeetri kaugusel Kuramaa Kolka ninast, veelgi kaugemal Saaremaast ja Pärnumaast. Kas saare noorus ja pikad vahemaad eoste leviku tõkkena kajastuvad seenestiku liigilises koosseisus?

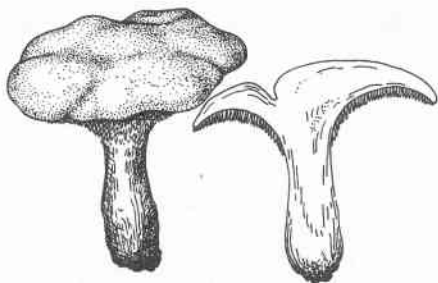
1934. aastani polnud ükski seeneteadlane Ruhnul käinud. Siis tuli Elmar Lepik ja leidis nädalaga 137 liiki, peamiselt mikroseeni [1]. Seda pole just palju, kuid aeg oli varajane (juuni lõpp) ja E. Lepiku peaülesandeks oli hävitada saarel ohtlikult leviv umbrohi tõlkjas ja roosteseene vaheperemees türnpuu.

Aastail 1979 ja 1980 (juuli), 1983 ja 1984 (august) kogus saarel peamiselt torikulaadseid selle artikli autor, 1987. aasta augustis lehkiseeni A. Kollom ja M. Vaasma. Seni on leitud ligi 300 liiki seeni, kuid peaaegu kõik andmed on veel avaldamata ja hulk herbaar-eksemplare ootab määramist. Arvestades,

et Eestis on teada üle 3650 seene, on Ruhnu alles valge laik seenestiku uurimiskaardil.

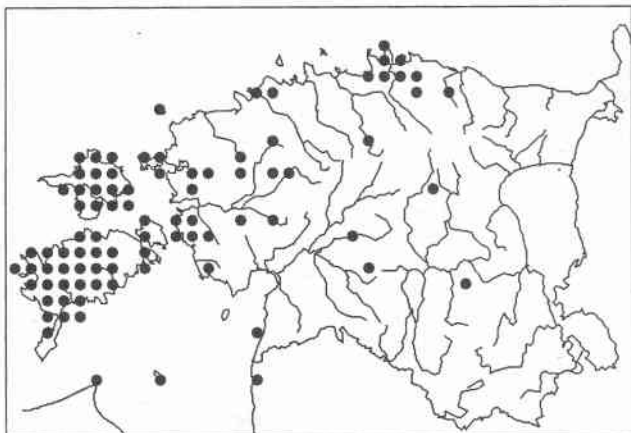
Viimase viiekümne aasta jooksul on saarele jõudnud vareskaera kõrrenõgi (*Ustilago hypodytes*). Kui see rohus kõndija püksisääri või jalgu musta nõega määriiv parasitseen oleks esinenud juba varem, poleks ta Limo rannas vareskaeralt kõrreerostet kogunud E. Lepikule märkamata jäänud. Võib-olla toodigi kõrrenõgi Ruhnule päevitus- ja suplushimuliste jalgadega mandriilt.

Hiljutine, kuigi ehk mitte nii noor tulnukas võib olla kadakanahkis (*Peniophora junipericola*). Niiskena tumevioletne, kuivanult roosahall koorikjas seen kasvab Saare- ja Hiiumaal lausa massiliselt kadaka surnud okstel ja tüvedel (2 ☐). Seene tunneb ära kahjustatud okste hapruse ja murdekohal paljastuva valkja mädapuidu järgi. Ükski teine meil leviv kadakamädanik ei muuda oksid kergelt murduvaks. Kadakanahkist leidub väga rohkelt Ruhnu edelaraniku lähedal Sjustaka ja Holma vahel, mujal aga harva ja üksikult. Võimalik, et seene eosed sattusid Ruhnule lääne-

1 ☐ Timpnamiku (*Hydnum*) viljakeha ja selle läbilõige [T. L. Nikolajeva, 1961 järgi].

2 ☐ Kadakanahkise (*Peniophora junipericola*) levik Eestis. Kaart on koostatud arvutil, UTM 10×10 km ruudustiku alusel.

tultest kantuna ning on saare siseosa alles vallutamas. Igatahes 1983. aastal leidsin seent mitmest sellisest paigast, kus seda 1979 veel polnud.

1969. aasta sügistorm jättis Ruhnu metsadesse tuhandeid lamatüvesid. Koristamata tormimurd sai paljude torikuliste soodsaks kasvulavaks. Norrskoini ja Norrkeldi vahel kõdunevatel kuusetüvedel leidub ka üsna haruldasi torikulisi, näiteks ere-lõheroosa, liibunud viljakehadega *Hapalopilus salmonicolor* ja imepeente pooridega, valgete liibunud viljakehadega tähttarrik (*Skeletocutis stellae*). Saarel kasvavad kõik mandril harilikud eluspuude mädanike tekitajad — männipess, kuusepess, juurepess, ebataulealik, haavataelik, tuletal ja teised.

Kübarsente rohkus rahuldab heal aastal nõudlikumagi seenestaja. Silma- ja korjamisrõõmuks on harilik ja lehterkukeseen, kivipuravik ja hulk teisi puravikulisi, pilvikuid ja riisikaid ning aasšampinjon. Seni pole omaette liikidena eristatud kahte väga head söögi-seent — heledat ja punakaspruunikat timpnarmikut (*Hydnum repandum* ja *H. rufescens*). Haubjerre kuusikuis võib neid näha kasvamas päris ligistikku. Zooloogia ja Botaanika Instituut täiendab pidevalt servikute puhaskultuuride kollektiooni; Ruhnult lisandus sinna austerservikust haruldasem kopsuservik (*Pleurotus pulmonarius*). Koos selle lehtpuu lamatüvel kasvava seenega avastasime ka huvitava, botaanikuist ja metsateadlasist seni märkamata jäänud pisikese väna jalaka-sanglepa-pärmametsa. Too salu asub vahava lepiku sisse peidetult Austerenges, lennuki maandumisraja loodetõpust sadakond meetrit edelas.

Lõpuks veel pisut E. Lepiku poolt välja juuritud tõlkjast. Nagu enne hävitamist 1934. aastal, nii ka praegu kasvab seda tuletorni ühel. Pastoraadi juures teda enam polnud, küll aga päris rohkelt uues kohas — mahajäetud põldude ääres ja teeservadel Holma meierei lähedal.

Eestis pole veel ühegi looduslikult eraldatud ala seenestikku põhjalikult inventeeritud. Ruhnu oleks selleks sobivaim paik — et siis viiskümmend seitse aastat hiljem teada saada, kuidas seenestik ajas muutub.

KIRJANDUS:

1. Lepik, E., 1935. On the fungusflora of Ruhnu (Runö) Island. Loodusuurijate Seltsi Aruanded, 42, 1—2.

Samblikud Ruhnu saarel

Tiina Randlane

Ruhnu, mandritest kõige kaugemal asetsev Eesti maakild, on tänini jäänud meie metsikuks Lääneks. Siin võib veel juhtuda, et mererannik on kuumal suvepäeval inimtühi ja pohlad varisevad korrajata samblale. Paraku tuleneb eraldatusest muudki. Teenimatult on Liivi lahe saari teaduses, sealhulgas ka botaanikas tunduvalt vähem uuritud kui Lääne-Eesti omi.

Kui Ruhnu kõrgemaid taimi käsitlevad ülevaateid ja lühiteateid leiame alates möödunud sajandi kuuekümnendatest aastatest, siis alamatest taimedest, näiteks samblike kohta pole ilmunud ühtki trükitööd. Tõsi küll, üldbotaanilistes artiklites on mainitud ka üksikuid samblikuliike, kuid need kõik on väga tavallised ja laialt levinud ega iseloomusta kuidagi saare lihhenofoora rikkust või omapära. Nii näiteks nimetavad esimesed Ruhnu taimestiku uurijad A. Sass (1860) ja A. Schmidt (1864) vaid islandi kääkõrva (*Cetraria islandica*). I. Hildén (1923) mainib harilikku põdrasamblikku (*Cladina rangiferina*) ja G. Vilbaste (1934) lisaks veel metsa- (*C. arbuscula*) ja alpi põdrasamblikku (*C. stellaris*). Põhjalikum töö on Rootsi botaanikaajakirjas «Svensk Botanisk Tidskrift» avaldatud J. Gröntvedi artikkel Ruhnu saare floorast, kus loetletakse ka seitse lii-